

۴شنبه ۱۱/۸/۱۴۰۴ - ۸ شعبان ۱۴۴۷ - ۲۸ ژانویه ۲۰۲۶ - فقه معاصر - فقه الاداره - فقه انگیزش (فقه مدیریت رفتار سازمانی) - فقه ارتباطات سازمانی - نقشه راه مصباح الشریعه - روابط اربعه - درس ۸۳ - رابطه مدیر با خلق - اصول سبعه - اصل دوم - عفو (۶) - موانع عفو سازمانی ۲ - موانع قانونی

❖ مسئله ۸۳: در مواردی که کارمند خاطی تقاضای عفو می‌کند، باید عفو شود و مورد مجازات قرار نگیرد؛ ولی سابقه‌ی خطا که کیفری و مجازاتی بوده در پرونده‌ی فرد محفوظ بماند تا اصلاح کامل رفتار و جبران مافات مورد تجدید نظر قرار گیرد

عفو سازمانی دارای موانعی است که تقسیمات مختلفی دارد. بسته به این که عفو خصوصی^۱ باشد یا عمومی و جرم مورد عفو قابل گذشت باشد^۲ یا غیر قابل گذشت^۳. موانع عفو خصوصی، آن هم در جرائم قابل گذشت موانع نوعاً اخلاقی و نفسانی هستند و نوبت قبل مورد تفقه قرار گرفتند. در این نوبت موانع قانونی عفو را مورد استنباط قرار می‌دهیم، به این معنا که عفو کاملاً در اختیار مدیر نیست. مثلاً در عفو خصوصی قانون این است که مجازات کاهش می‌یابد، ولی سابقه‌ی کیفری باقی می‌ماند. این قانونی است در قوه‌ی قضائیه. در سازمان هم ممکن است

^۱ عفو در حقوق ایران به دو نوع خصوصی و عمومی تقسیم می‌شود. عفو خصوصی با پیشنهاد رئیس قوه‌ی قضائیه و تأیید رهبری شامل محکومان خاص (فردی) شده و مجازات را کاهش یا حذف می‌کند؛ اما سابقه‌ی کیفری باقی می‌ماند. عفو عمومی به موجب قانون (مجلس) صادر شده، شامل دسته‌ی بزرگی از متهمان/محکومان می‌شود، تعقیب را موقوف و آثار تبعی جرم را محو می‌کند. تفاوت‌های اصلی عفو عمومی و خصوصی: منشأ صدور: عفو عمومی توسط مجلس (قوه‌ی مقننه) و عفو خصوصی توسط رهبری (با پیشنهاد رئیس قوه‌ی قضائیه) انجام می‌شود. شمولیت: عفو عمومی شامل متهمان و محکومان (قبل و بعد از صدور حکم قطعی) و حتی معاونان جرم می‌شود، اما عفو خصوصی معمولاً شامل محکومان قطعی است. سابقه‌ی کیفری: عفو عمومی سابقه‌ی کیفری را از بین می‌برد، اما در عفو خصوصی محکومیت در سابقه‌ی کیفری باقی می‌ماند. مراحل پرونده: عفو عمومی می‌تواند در هر مرحله‌ای از تعقیب، دادرسی یا اجرا صادر شود و آن را متوقف کند. اجبار: عفو عمومی معمولاً اجباری است و نیازی به رضایت متهم ندارد، اما عفو خصوصی نیاز به درخواست خود فرد یا رضایت وی دارد. جرائم: عفو عمومی عمدتاً برای جرائم تعزیری است و معمولاً جرائم حدی و سنگین (مانند شکنجه، قتل، سوءاستفاده از بیت‌المال) را شامل نمی‌شود.

یتمحور الفرق الجمهوري بين العفو العام والعفو الخاص حول الجهة المصدرة والأثر القانوني المترتب عليهما، لا سيما مع دخول «التعديل الثاني لقانون العفو العام» حيز التنفيذ في العراق مطلع عام ۲۰۲۵: ۱. العفو العام (Amnesty) الجهة المصدرة: يشرع بقانون من مجلس النواب العراقي. النطاق: يصدر بشكل جماعي ليشمل فئات واسعة من المدانين أو المتهمين بجرائم محددة. الأثر: يمحو الجريمة من أساسها ويسقط العقوبة الأصلية والفرعية، كما يمحو «القيود الجنائي» (السوابق) للمشمول به. تحديث ۲۰۲۵: شمل التعديل الأخير في العراق إتاحة إعادة المحاكمة لمن ادعى انتزاع اعترافه بالإكراه أو بناءً على أقوال «المخبر السري». كما شمل جرائم إرهابية لم ينتج عنها قتل أو عاهة مستديمة. ۲. العفو الخاص (Pardon) الجهة المصدرة: يصدر بمرسوم جمهوري بناءً على توصية من رئيس مجلس الوزراء. النطاق: يصدر بحق فرد أو مجموعة محددة بالاسم، وغالباً ما يكون في المناسبات والأعياد. الأثر: يسقط العقوبة المحكوم بها أو يخففها، لكنه لا يمحو الجريمة ولا يزيل السوابق الجنائية من سجل الشخص. الشروط: لا يُمنح إلا بعد صدور حكم بات (قطعي)، ويعد امتيازاً سيادياً وليس حقاً للمحكوم. ملاحظة هامة: كلا النوعين لا يمس «الحقوق الشخصية» أو المدنية (التعويضات) للمتضررين من الجريمة، حيث يبقى حق الضحية في المطالبة بالتعويض قائماً أمام المحاكم المدنية. هل ترغب في معرفة الجرائم المستثناة تحديداً من قانون العفو العام الأخير في العراق؟ قد تتضمن ردود الذكاء الاصطناعي أخطاء. للحصول على استشارة قانونية، ننصحك بمراجعة خبير قانوني. مزيد من المعلومات أثر قانون العفو العام في مكافحة الفساد المحقق تقدم بيا دراسة عبدالناصر. ۱. العفو العام: يشرع بقانون من مجلس النواب، العفو الخاص: يصدر بمرسوم جمهوري وتوصية من رئيس مجلس الوزراء. ۲. العفو العام: هيئة النزاهة. ما الفرق بين العفو العام والعفو الخاص؟ العفو العام تصدره السلطة التشريعية العفو الخاص، يختص به الملك والقاسم المشترك بينهم هو أن كليهما يعتبران أسباب سقوط الدعوى العمومية.

^۲ جرائم قابل گذشت در قانون جدید: جعل سند و نوشته‌های غیررسمی (ماده ۵۳۶)، سوءاستفاده از ضعف نفس اشخاص صرف نظر از شخص مرتکب (ماده ۵۹۶)، توهین به مقامات و کارمندان دولت (ماده ۶۰۹)، مزاحمت از طریق تلفن، پیامک و یا دستگاه‌های مخابراتی (ماده ۶۴۱)، تدلیس در نکاح (ماده ۶۴).

^۳ جرائم غیرقابل گذشت: جرائم تهدیدکننده امنیت داخلی و بین‌المللی کشور، جعل سند رسمی، زنا، هر نوع رابطه‌ی نامشروع خفیف‌تر از زنا، قتل عمد، آدم‌ربایی.

چنین قانونی وجود داشته باشد. در این جا مدیر نمی تواند قانون شکنی کند؛ لذا عفو محدود می کند. در این عفو البته درخواست عفو هم می شود، کقوله تعالی حکایةً عن عباده المستغفی: «فاعف عنا».^۴ درخواست عفو، ملاک خصوصی بودن عفو است، ولی مقوم عفو نیست، زیرا بدون درخواست برای مدیر لذت دیگری دارد. بحث در مانع قانونی است که سابقه کیفری نباید حذف شود تا عفو صفت بازدارندگی پیدا کند و مانع سوءاستفاده شود. شبیه فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام که در دوستی افراط نکن، شاید روزی به دشمنی بدل شود و اسرار ردوبدل شده به ضرر شود. در دشمنی هم افراط نکن. شاید به دوستی بدل شود و رفتار دشمنانه باعث شرمساری شود. این جا هم عفو بدون مجازات با حفظ سابقه خطاکاری در بعضی خطاهای مناسب با این برخورد، می تواند اثربخشی سازمانی درون گرانه داشته باشد، فافهم. لذا باید به این مانع قانونی که مانع از عفو مطلق است احترام گذاشت و سعی در دور زدن آن نداشت که به مصلحت نظام سازمانی است. بله، اگر اصلاح کامل در رفتار سازمانی فرد حاصل شد، می توان برای محو این سابقه اندیشید، ولی فی نفسه مانع مفیدی است. البته عفو اتفاق می افتد، مجازاتی هم نمی شود، ولی در خاطره و حافظه و پرونده می ماند. همان طور که گفته شد، در صورتی است که درخواست عفو هم صورت گرفته است، از سوی خاطی که پاسخ مثبت به عفو به گونه ی نسبی مانع هر نوع فسادی خواهد شود. ان قلت قرآن می فرماید: عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ،^۵ قلت یعنی عفو از مجازات، نه حذف از سابقه. ثانیاً در ادامه فرموده: وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَكَه اشعار بر عدم محو سابقه دارد، والله العالم.

فتحصل که در مواردی که کارمند خاطی تقاضای عفو می کند، باید عفو شود و مورد مجازات قرار نگیرد؛ ولی سابقه ی خطا که کیفری و مجازاتی بوده در پرونده ی فرد محفوظ بماند تا اصلاح کامل رفتار و جبران مافات، مورد تجدید نظر قرار گیرد.^۶

^۴ لَا يَكْفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وَسَعَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لِطَاقَةِ لِنَابِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ. (البقرة: ۲۸۶)

^۵ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ. (المائدة: ۹۵)

^۶ درس ۸۳ فقه الروابط از سلسله ی فقه الاداره، ۸ شهر شعبان المعظم ۱۴۴۷.